

ПОТЕНЦІАЛ ПРОСТОРОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ БІЗНЕСУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Ткаченко О.О., здобувач

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долиńskiego НАН України»

Просторова інтеграція бізнесу (ПІБ) сприяє інноваційному розвитку країни та побудові ефективної економіки. З огляду на це, створення та подальший розвиток різних форм ПІБ у світі здійснюється за активної участі не лише бізнес-структур і органів влади, а насамперед науково-освітніх установ. В Україні взаємодія тріади «наука-бізнес-влада» не є достатньо налагодженою і не покладена в основу розбудови форм ПІБ у регіонах. Враховуючи світові тенденції зростання значимості інтелекту та нових знань, посилення взаємозв'язку між прикладними і фундаментальними дослідженнями та споживачами інновацій, актуальною потребою сьогодення є визначення потенціалу розвитку ПІБ у регіонах України.

Зважаючи на сучасні світові тенденції розвитку форм ПІБ і зростання ролі інновацій, визначення рівня потенціалу розвитку ПІБ в регіонах доцільно здійснювати на основі оцінювання потенціалів бізнесу і науково-освітніх установ, інфраструктури та інституційної підтримки. Ці критерії лягли в основу авторської методики дослідження.

Активне бізнес середовище сприяє налагодженню співпраці в рамках індустріальних, технологічних парків та кластерів загалом, що в кінцевому підсумку сприяє розвитку не лише окремих бізнес-структур, а цілого регіону. Як показали результати розрахунків *підіндексу «потенціал бізнесу»* за регіонами України, упродовж 2012-2016 рр. жоден регіон України не мав високого чи дуже високого рівня потенціалу бізнесу, що є наслідком насамперед складної макроекономічної ситуації в країні. Однак, за цих складних умов відбулися й позитивні зміни бізнес-середовища для розвитку ПІБ у регіонах. Так, у 2016 році, порівняно з 2012 роком, зросла кількість областей (з 8 до 13) із середнім рівнем потенціалу бізнесу. Зокрема, поліпшення бізнес середовища продемонстрували Вінницька і Київська області (збільшилась кількість підприємств, у тому числі прибуткових та інноваційно активних, обсяги капітальних інвестицій також зросли, розрив між експортом та імпортом товарів та послуг зріс на користь першого), Дніпропетровська і Харківська (частка прибуткових та інноваційно активних підприємств збільшилась, як і обсяги капітальних інвестицій) і Чернігівська області (відбулося зростання обсягів капітальних та прямих іноземних інвестицій, реальних обсягів реалізації товарів, робіт, послуг підприємств, питомої ваги прибуткових підприємств у загальній кількості підприємств).

Також за аналізований період скоротилася кількість регіонів із низьким (з 12 до 9) і дуже низьким (з 4 до 2) рівнем потенціалу бізнесу.

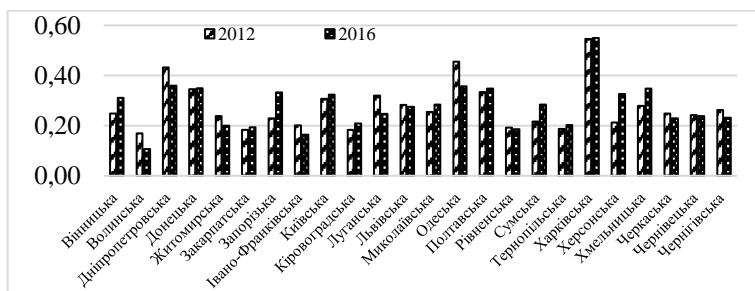
Як показали проведені розрахунки у 2016 році не було жодного регіону в Україні з високим рівнем потенціалу інституційної підтримки. У 2016 році найбільші обсяги коштів фактично профінансовано на програми розвитку малого і середнього бізнесу у: Херсонській, Луганській, Хмельницькій і Донецькій областях. Однак, дискусійним аспектом є ефективність проведених програм насамперед для розвитку форм ПББ, зважаючи на наведені вище тенденції розвитку бізнесу в регіонах.

Разом з тим, у 2016 році, порівняно з 2012 роком, у більшості областях (у 13 з 24) скоротилася сумарна кількість інституцій підтримки бізнесу (фонди підтримки підприємництва, інформаційно-консультативні установи, координаційні ради з питань підприємництва): 3 215 проти 3 607. Станом на 01.01.2017 р. сумарно в областях функціонувало 128 фондів підтримки підприємництва, 2595 інформаційно-консультативних установ і 492 координаційні ради з питань підприємництва.

Розвиваючи ПББ у регіонах, важливим є посилення наявних просторових локальних мереж, здатних максимально вигідно представити сильні сторони конкурентоспроможності регіону. Існуючі на території регіону форми ПББ формують відповідну інфраструктуру і також виступають каталізаторами до створення нових форм. Адже налагодженість та ефективність їх функціонування є сигналом для інших можливих учасників форм ПББ та інвесторів загалом про наявність сприятливого середовища в регіоні.

Серед регіонів України сумарно найбільша кількість у 2016 році технологічних, індустріальних парків, а також бізнес-інкубаторів, виявлена в Харківській (18, з них 17 – технопарки, 1 – бізнес-інкубатор), Дніпропетровській (12, з них 8 – технопарки, 1 – індустріальний парк і 3 – бізнес-інкубатори) і Одеській (11, з них 6 – технопарки, 1 – індустріальний парк і 4 – бізнес-інкубатори) областях. У Луганській, Херсонській і Чернівецькій областях, на відміну від попередніх років, у 2016 році були відсутні технопарки, індустріальні парки і бізнес-інкубатори. Встановлено, що за 2012-2016 рр. кількість кооперативів як форми ПББ зростає в усіх регіонах України, окрім Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Миколаївської і Харківської областей. За величиною питомої ваги кластерів (у формі асоціацій) у загальній кількості суб'єктів ЄДРПОУ першість належить Чернігівській (0,27%), Донецькій, Херсонській і Одеській (0,25%) областям. А за величиною питомої ваги корпорацій домінують Харківська, Луганська, Дніпропетровська області. Таким чином, за 2012-2016 рр. в Україні мережа різних форм ПББ (бізнес-інкубатори, технопарки), а також інших учасників їх інфраструктури (корпорацій, концернів) скорочується, а новостворені форми (індустріальні парки) більшою мірою залишаються у замо-

роженому стані. Водночас, збільшення кооперативів та асоціацій свідчить про бажання підприємств до об'єднання, однак відсутність необхідних умов стримує ППБ в регіонах. На основі проведеного інтегрального оцінювання розвитку ППБ встановлено, що за 2012-2016 рр. кількість регіонів з середнім рівнем потенціалу скоротилася, а з низьким – збільшилася (рис. 1). Зокрема, у 2012 р. до регіонів із середнім рівнем потенціалу розвитку форм ППБ належали: Дніпропетровська, Одеська і Харківська області, у 2014 р. – лише Дніпропетровська і Харківська області, у 2015 – Львівська, Одеська і Харківська області, а у 2016 році – лише Харківська область.

Рисунок 1 – Значення інтегрального індексу розвитку потенціалу просторової інтеграції бізнесу регіонів України у 2012 і 2016 рр.

Джерело: розраховано автором

Така ситуація в регіонах України обумовлена погіршенням і вкрай низьким рівнем інституційної підтримки (до прикладу, 15 регіонів у 2016 р. мали дуже низький рівень цього потенціалу, а 7 – низький), яка є найслабшою ланкою в тріаді «бізнес-влада-наука». Ще однією суміжною проблемою є слабка підтримка науково-освітнього потенціалу, через що у 13 регіонах цей потенціал був низьким, а у трьох – дуже низьким. Натомість потенціал бізнесу і наявної інфраструктури виступають сильними складовими потенціалу розвитку форм ППБ регіонів. Так, у 2016 році лише по двоє регіонів мали дуже низький рівень цих потенціалів і дев'ять – низький.

Підсумовуючи отримані результати дослідження необхідно зазначити, що за наявних умов тріада «влада-бізнес-наука» не може слугувати основою для розбудови мережі форм ППБ у більшості регіонах України. Насамперед через неналежний рівень державної підтримки науково-дослідної, інноваційної діяльності, малих та середніх підприємств, пасивність у сприянні формування необхідної відповідно до вимог часу екосистеми в регіонах.